

מצות מהדרין

התורה בצוותה על המצוות, רמזה גם על אופן קיומן, שיהיו המצוות חביבין על ישראל. ולפי שטבע האדם לחבב את היפה, על כן היה רצון התורה שתהיינה המצוות נעשות בהידור. חז"ל במסכת שבת¹ למדו עניין זה מן הפסוק²: "זה אלי ואנוהו", ודרשוהו: שיהיה אדם מתנאה לפניו במצוות, עשה לפניו סוכה נאה, לולב נאה וכו', והוא הנקרא הידור מצוה. בהדלקת נרות חנוכה מצינו מצות הידור, ואף מעלה יתירה בהידור, מהדרין מן המהדרין, מה שלא מצינו בשאר המצוות. כך אמרו בגמרא³: "מצות חנוכה נר איש וביתו, והמהדרין נר לכל אחד, והמהדרין מן המהדרין בית שמאי וכו' ובית הלל אומרים ביום הראשון מדליק אחד מכאן ואילך מוסיף והולך".

ושאלה היא, מה ראו חז"ל להרבות בהידור במצוה זו, ולא עוד אלא שהפליגו אל מעלת מהדרין מן המהדרין? כמה תשובות לדבר, הרי אחת, ואמרה ר' יוסף דב סלוביצ'יק זצ"ל, בספרו בית הלוי⁴: עיקר הנס בחנוכה היה משום הידור המצוה, ולא משום עיקר המצוה. בואו ונראה, פך השמן שמצאו החשמונאים היה בו כדי להדליק יום אחד. והרי יכולים היו לעשות פתילות דקות, שכן לא מצינו לפתילות כמה תהיינה עבות⁵, ויכלו לעשות פתילות שיהיה עוביין שמינית ממה שרגילים היו להדליק במקדש. באופן זה היה יכול השמן להספיק לשמונה ימים, ועיקר מצות הדלקת המנורה במקדש היתה מתקיימת מכל מקום. ואילו עשו כן, לא היה צורך בנס. אבל ישראל שבאותו הדור רצו שתהייה השלהבת דולקת בהידור כבכל הימים,

1. קלג ע"ב. 2. שמות טו, ב. 3. שבת כא ע"ב. 4. בית הלוי עה"ת עמ' כט, כלי חמדה סוף פרשת וישב עמ' 105. 5. עי' מנחות פט ע"א תוס' ד"ה ושיערו רבנן שכתבו בשם הירושלמי דבימות הקיץ היו עושין פתילה גסה, ובימות החורף פתילה דקה.

ועשו את ד
השמן, ועש
מבכל המצ

עוד יל
במעשה חנ
בחותרו ש
אבל בשאי
אחד". והנ
ולמה נחתו
הממונה לו
לומר, שהי
כתית⁸, שד
שיהיה בש
אחד, והנה
בשאלות
אלא לדבו
להביאו מן
שאמרו ב
שהמנחות
של ישרא
הדליקו בו
של הפך,
בק"ק עמו
הפך תתונ
לא נתעור

6. שבת ש
מנחות פו ע
10. מנחות
מי" שבת
לב. וע"ע 1

ועשו את הפתילות עבות כמידתן תמיד, וכיון שעשו כך, לא הספיק להם השמן, ועשה להם הקב"ה נס. לפיכך תיקנו חז"ל במצוה זו הידורים יותר מבכל המצוות, לפי שכל עיקר הנס נעשה להם בשל ההידור.

עוד יש שנתנו טעם למהדרין מן המהדרין בחנוכה, על דרך הפלפול. במעשה חנוכה אמרו בגמרא⁶, שפך השמן שמצאו החשמונאים היה חתום בחותמו של כהן גדול, ולא היה בו כדי להדליק אלא ליום אחד בלבד. אבל בשאלתות דרב אחאי גאון⁷ הנוסח: "ולא היה בו להדליק אפילו יום אחד". והנה פך השמן שנמצא בבית המקדש לשם איזו תכלית הכינוהו, ולמה נחתם בחותמו של כהן גדול. אם פך שמן צריך תתימה היה על הממונה לחותמו, ומה לכהן גדול כי יחתום על פך השמן? לכאורה צריך לומר, שהשמן הוכן להדלקת המנורה, לפי שהדלקת המנורה צריכה שמן כתיב⁸, שהוא המעולה שבשמנים והיקר שבהם. אבל אם כן, הדעת נותנת שיהיה בשמן המוכן שבפך שיעור המספיק להדלקת שבעת הנרות ליום אחד, והנה השמן שבפך לא הספיק אפילו ליום אחד, לפי הנוסח הכתוב בשאלתות⁹. על כן ביקשו לומר שלא לצורך המנורה הוכן השמן שבפך, אלא לדבר אחר, למנחות. ואם תשאל, שמן למנחות הרי אין חובתו להביאו מן המעולה שבשמנים, ולא הצריכה התורה שיהיה זך כתיב, כמו שאמרו בגמרא¹⁰: "כתית למאור ולא כתית למנחות". והטעם לפי שהמנחות מרובות היו, ושמן כתיב דמיו מרובים והתורה חסה על ממונם של ישראל. ואם השמן שבפך היה מוכן למנחות ולא היה כתיב, איך הדליקו בו את המנורה, הרי לא היה כשר להדלקה? בשביל לפרש טיבו של הפך, חותמו, ושיעור השמן שבו, אמר ר' אריה לייב שהיה אב"ד בק"ק עמדין, שכשבא לכהן כאב"ד בק"ק ראטרדם, שאלוהו: למה היה הפך חתום בחותמו של כהן גדול? וכתב בספרו שו"ת פני אריה¹¹: "אני לא נתעוררתי מימי לבקש טעם וסיבה לזאת, והיה הדבר פשוט אצלי,

6. שבת שם. 7. שאילתא כו עמ' קעח בהוצאת מוסד הרב קוק. 8. שמות כז, כ. מנחות פו ע"א. 9. עיין בשאלתות שם בפירוש "שאלת שלום" וב"העמק שאלה". 10. מנחות פו ע"א וברש"י שם. 11. שו"ת פני אריה סי' מ, ועי' בספר "שבת של מי" שבת כא ע"ב בשם ר' רפאל ישעיה אולאני. ועי' "יוסף אומץ" להחיד"א סו"ס לב. וע"ע בספר "נפש חיה" לה"ר ראובן מרגליות הל' חנוכה סי' תער.

שמעשה שהיה כך היה". אבל אחד מנכבדי הקהל הראה לו, שיש בידו כתוב משם הגאון ר' אברהם ליפשיץ שהיה אב"ד שם, יישוב לשאלה זו: שמן זה מעיקרו למנחות היה מיועד, ולא לכל מנחות, אלא למנחת תביתין של כהן גדול שהיה מקריב בכל בוקר. ומה היתה מנחתו? עשרון סולת ושלושה לוגין שמן¹², ואת אלה היה מביא מביתו. ואף על פי ששמן למנחות אפשר לו שלא יהיה כתית, הכהן הגדול שהיה גדול בצדקות וגדול בעושר, היה מהדר להביא שמן מהודר זך וכתית למנחתו, ונתנו בפכים מיוחדים כשיעור המנחה שלושה לוגין, ובשביל שלא יתערב בשמנים אחרים התמם בחותמו שלו. וכשנצחו בית חשמונאי, מצאו הכהנים פך אחד מפכיו של הכהן הגדול שהכין למנחתו, ושמו היה כשר למנורה, כי היה כתית. אבל רק שלושה לוגין שמן היו בו, ולא הספיק כדי המנורה. שהרי כמה שמן היה נכנס לנר? חצי לוג, נמצא לשבעה נרות צריך שלושה לוגין וחצי הלוג¹³, משום כך לא היה בו להדליק אפילו יום אחד. ונעשה להם נס תיכף בלילה הראשון שנתמלא הפך מחדש, והשלימו הטבת כל שבעת הנרות. וכן אירע בכל לילה ולילה. ולפי שנתגלגל הדבר כך, ונמצא להם פך השמן להדליק את המנורה על ידי ההידור של הכהן הגדול, שהכין למנחתו שמן מהודר הכשר למנורה, על כן יסדו בחנוכה מהדרין ומהדרין מן המהדרין.

נמצא שמהדרין, ומהדרין מן המהדרין הוא עניין המיוחד לנרות חנוכה. ראיה לדבר הביא הגרי"ז סולוביצ'יק זצ"ל¹⁴ מן ההלכה. כל הידורי מצוה נתנו חכמים שיעור כמה חייב אדם להוציא על ההידור, והוא עד שליש הסכום שהוא מוציא על המצוה עצמה¹⁵. והנה הידור של נר חנוכה אינו כן. הוא עולה כמה וכמה מונים על המצוה עצמה. מה מצינו במהדרין של נר חנוכה, שביום השני מדליק שתי נרות, נמצא הוצאות ההידור כהוצאות המצוה עצמה. וכל יום מוסיף וכופל, עד שכופל שמונה פעמים. נמצא ביום השמיני הידור מצוה עולה שמונה פעמים מסכום המצוה עצמה, ועשרים וארבע פעמים משיעור ההידור שקבעו חז"ל לכל המצוות. מתוך כך בא לומר, אם מצות ההידור שבכל המצוות נלמדת מן הפסוק "זה אלי ואנוהו", מצות הידור נר חנוכה איננה מכלל זה, אלא תקנה היא לעצמה שתקנוה

12. מנחות נא ע"א, רמב"ם פ"ג מהל' מעשה"ק ה"ב. 13. שם פט ע"א.

14. חידושי מרן ר"ז הלוי על הרמב"ם פ"ד מהל' חנוכה ה"א. ועיין קונטרס חנוכה ופורים לר"א טורצ'ין עמ' מז מש"כ בזה. 15. ב"ק ט ע"א.

חז"ל בחנו
אינו כהידור
תולדה ש
בהדלקת ו
לפי ו
מצוה הכי
בהלכות ה
הנרות הר
היה מעש
השלישי ו
בתחילה
שצריכים
שבעניין ו
בתחילה ו
היו לו כי
וכיוון בב
שחוזר ו
הראשונה
חנוכה בו
כשהדליק
בברכתו ו
מצוה? מ
בלבד, מ
אורחות ו
ולדעת ב'

16. ט"ת

ד"ה ומ"ש

18. אליה

ועיין אליה

שורת כתו

חז"ל בחנוכה. גם מדברי הב"ח¹⁶ אפשר להעלות שהידור מצוה בחנוכה אינו כהידור בשאר מצוות, והוא עצמי לחנוכה. לדעתו גזירת היוונים היתה תולדה של התרשלותם של ישראל בעבודת המקדש. ולפי זה ההידור בהדלקת הנר הוא כתשובת המשקל כנגד ההתרשלות.

לפי האמור נראה, שההידור בנרות חנוכה אינו משתלשל מדין הידור מצוה הכללי, אלא עניין הוא לעצמו. על פי דרך זו מתפרשים עניינים בהלכות הידור מצות נר חנוכה כפי שיתבאר. מי שטעה ולא הדליק את מניין הנרות הראוי לאותו לילה, כגון שהדליק בליל שלישי שתי נרות בלבד. זה היה מעשה בלונל, ובא הדבר לפני החכמים שם, ופסקו: שידליק הנר השלישי שהחסיר ולא יברך עליו. ונימוקו של הפסק: לפי שהברכה שעשה בתחילה על חיוב כל הנרות עשאן, ודעתו היתה על מניין כל הנרות שצריכים לאותו לילה וגם נר זה בכללן¹⁷. דייקו האחרונים¹⁸ מזה הפסק, שבעניין הברכה על הנר השלישי, הכריעה כוונת המברך. לכן, אם ידע בתחילה שהיום יום שלישי של חנוכה ויש להדליק שלוש נרות, אלא שלא היו לו כי אם שתי נרות, והיה סבור שלא ימצא עוד בלילה זה נר שלישי, וכיוון בברכתו רק על שתי נרות בלבד, ושוב נזדמן לו אחר כך נר שלישי, שחזור ומברך על השלישי, לפי שזה השלישי לא חלה עליו הברכה הראשונה שבירך. והקשה על זה בעל מחצית השקל¹⁹, כיון שעיקר מצות נר חנוכה בנר איש וביתו, היינו בנר אחד בלבד, נמצא שכבר קיים המצוה כשהדליק את שתי הנרות, ולמה יברך על הנר השלישי, אפילו לא כיוון עליו בברכתו הראשונה, הרי אינו אלא משום הידור, כלום מברכין על הידור מצוה? נמצא שבעניין ברכה על הנר השלישי, שהוא מצד הידור מצוה בלבד, מחלוקת הפוסקים היא אם יש לברך עליו אם לאו. לדעת בעל אורחות חיים²⁰ ולדעת הלבוש (כפי דיוקו של בעל אליה רבה) יש לברך, ולדעת בעל מחצית השקל²¹ ובעל ה"פרי מגדים" אין לברך.

16. סי' תער. 17. ארחות חיים לר' אהרן מלונל חנוכה אות ו, בית יוסף סי' תערב ד"ה ומ"ש, הלבוש סו"ס תערב, וכן הובא מעשה כזה לפני בעל הפרי חדש סי' תערב. 18. אליה רבה סו"ס תערב, מג"א סי' תרנא ס"ק כה צויין במחצית השקל סי' תרעו, ועיין אליה רבה סו"ס תרנא. 19. ריש סימן תרעו, ופרמ"ג משב"ז שם אות ב, ועיין שו"ת כתב סופר או"ח סי' קלה. 20. עיין הערה 17. 21. עיין הערה 19.